

SOSYAL BİLGİLER, TÜRKÇE VE SINIF ÖĞRETMENLİĞİ ÖĞRETMEN ADAYLARININ ÇEVRE SORUNLARINA YÖNELİK TUTUMLARI

*(Social Studies, Turkish And Classroom Teacher Candidates Attitudes
Towards Environmental Issues)*

Yrd. Doç. Dr. Hülya KAYALI

*Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi İlköğretim Bölümü Öğretim
Üyesi*

ÖZET

Bu çalışma ile Eğitim Fakülteleri Sosyal Bilgiler Öğretmenliği, Sınıf Öğretmenliği Anabilim dalları ve Türkçe Eğitim Bölümü'nde öğrenim gören öğretmen adaylarının çevre sorunlarına yönelik tutumlarının belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu amaç ile Sosyal Bilgiler Öğretmenliği, Sınıf Öğretmenliği Anabilim dalları ve Türkçe Eğitim Bölümü'nde öğrenim gören 219 öğretmen adayına çevresel tutum testi uygulanmıştır. Bu araştırmanın sonucunda öğretmen adaylarının genelde çevre sorunlarına yönelik olumlu tutum içinde oldukları belirlenmiştir.

Anahtar sözcükler: Çevre sorunları, çevre eğitimi, çevresel tutumlar.

ABSTRACT

In this study the Faculty of Education and Social Studies Education, Primary School Education Departments and Turkish Education Department studying teacher candidates to environmental problems for the attitude determination is intended. With this aim Social Studies Education, Primary School Education Department in the Department of Turkish Education branches and 219 teacher candidates who see the ruins were used to test environmental held. As a result of this research to environmental problems in general aaylarının for teachers in their positive attitudes have been determined.

Keywords: environmental issues, environmental education, environmental attitudes.

GİRİŞ

19. yüzyılın sonlarından itibaren dünyada görülen hızlı nüfus artışı, sanayileşme, tarımda ilaçların aşırı olarak kullanılması, radyoaktif maddelerin çeşitli sektörlerle girmesi, doğal dengenin bozulmasına yol açmaktadır. Bu nedenle doğal ortamda insan dahil tüm canlılar farklı ölçüde zarar görmeye başlamıştır. Bu durum, çevre sorunu (Environmental problem) olarak son 50 yıl içerisinde, önce sanayileşmiş Batı ülkelerinde ve 1970'li yıllardan sonra ülkemizde tanımlanmaya başlanmıştır (Atalay, 2000: 394). Doğal dengenin bozulması, teknikte ileri gitmiş olan ülkelerde daha önce ortaya çıkmıştır. Çünkü, bu ülkelerde son zamanlarda gerek mamul maddelerin ve gerekse doğal kaynakların kullanımı hızla artmıştır. Bir bakıma bugün pek çok ülkedeki çevre kirlenmesi, aşırı tüketimden kaynaklanmaktadır (Garipağaoğlu, 2002: 10). Nüfus artışı doğal kaynakları zorlamaktadır. Toprağın, havanın, içilebilir suların kirlenmesi, nüfusun dengesiz artımına bağlanmaktadır (Güney, 2004: 175). Çevre sorunları dünyanın pek çok yerinde, bu arada Türkiye'de son yirmi yılda güncel yaşama iyice girmiş konulardır. Ormanların tahribi ve erozyon sorunu, hızlı nüfus artışı, düzensiz şehirleşme ve yeşil alanların eksikliği, kıyıların bozulması, sanayide kullanılan kimyasal maddelerin insan sağlığına etkisi, nükleer enerji ve termik santrallerle ilgili sorunlar sadece Türkiye'de değil, dünyanın pek çok ülkesinde çözümleri aranan sorunlar haline gelmiştir (Kışlalıoğlu ve Berkes, 1994: 13). Çevreye yönelik bütün bu sorunlar, kayıtsız insan davranışından kaynaklanmakta, bu davranışların sonucu ortaya çıkan sorunlar konusunda bilinçlendirilmeyen insanlar kendilerini doğrudan etkilemediğini düşündükleri olaylara karşı duyarsız kalmaktadırlar. Çevre bilincinin ve duyarlılığının geliştirilmesi, insanların daha sağlıklı ve güvenli bir çevrede yaşamalarını sağlayacak, bu da ancak gerekli ve yeterli özelliklere sahip insanı yetiştirmek amacıyla gerçekleştirilecek çevre eğitimi ile mümkün olacaktır (Özmen, Çetinkaya, Nehir, 2005: 331). Çevre eğitiminin başarısı için en önemli öğesinin öğretmen olduğu, eğer öğretmende dersleri çevreye yönelik hazırlayabilme bilgisi, becerisi ve sorumluluğu olmazsa çevre okuyazarı olan öğrencilerin yetişmesinin mümkün olmayacağı belirtilmektedir (Plevyak ve ark. 2001, Akt. Deniz ve Genç, 2007: 21). Bu bakımdan çevre sorunlarının çözümünde ve hatta önlenmesinde öğrencileri çevre konusunda eğitecek, çevreye yönelik olumlu tutum geliştirmesini

sağlayacak olan öğretmen adaylarının da çevreye yönelik tutumlarının bilinmesi büyük önem taşımaktadır.

Üniversite ve lise öğrencilerinin çevre sorunlarına yönelik tutumlarını ölçmeye yönelik çeşitli çalışmalar bulunmaktadır (Soran, Morgil, Yücel, Atav, Işık, 2000; Yılmaz, Morgil, Aktuğ, Göbekli, 2002; Şama, 2003; Özmen, Çetinkaya, Nehir, 2005; Kıyıcı Balkan, Aydoğdu, Doğru, Aslan, Özkaya, 2005; Hacıeminoğlu, Alp, Ertepinar, 2006; Yücel Işıldar, 2008). Bu çalışmalarda öğrenci tutumları ile cinsiyetleri, öğrenim gördükleri bölümleri, babalarının eğitim düzeyi gibi değişkenler incelenmiştir. Bu çalışmada ise öğretmen adaylarının çevreye yönelik tutumları ile cinsiyet gibi çeşitli değişkenlerle birlikte, çevre ile ilgili bir ders görüp, görmedikleri ve bunun öğretmen adaylarının tutumu üzerindeki etkisi araştırılmıştır.

YÖNTEM

Araştırmanın evrenini, Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Sosyal Bilgiler Öğretmenliği, Sınıf Öğretmenliği Anabilim dalları ve Türkçe Eğitim Bölümü'nde öğrenim gören öğretmen adayları oluşturmaktadır.

Araştırmanın örneklemini, Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Sosyal Bilgiler Öğretmenliği ve Sınıf Öğretmenliği Anabilim dalları ve Türkçe Eğitim Bölümü'nde dördüncü sınıfta öğrenim gören ve tesadüfi (random) yöntem ile belirlenmiş 79'u kız, 140'ı erkek olmak üzere toplam 219 öğretmen adayından oluşmaktadır.

Öğretmen adaylarının çevre sorunlarına yönelik tutumlarını ölçmek için daha önceden geliştirilip (Şama, 2003), geçerlilik ve güvenilirliği yapılmış (Cronbach Alpha = . 77) toplam 21 maddeden oluşan likert tipi ölçek uygulanmıştır. Veriler bilgisayar ortamında analiz edilmiştir. Analizde t - testi ve varyans analizi tekniği kullanılmıştır.

BULGULAR

Bu çalışmada öğretmen adaylarının çevre sorunlarına yönelik tutumları ile cinsiyetleri, öğrenim gördükleri öğretmenlik alanı, çevre sorunları ile ilgili bir ders görüp görmedikleri, anne ve babalarının öğrenim durumu-mesleği arasında bir ilişkinin olup, olmadığı sorularına cevap aranmıştır.

Cinsiyet

Öğretmen adaylarının cinsiyetleri ile çevre sorunlarına yönelik tutum puanları arasında kız öğrencilerin lehine $P < 0,05$ düzeyinde anlamlı bir fark vardır ($p = ,00$) . Bu farka göre kız öğretmen adaylarının çevre sorunlarına yönelik tutumlarının erkek öğretmen adaylarından daha olumlu olduğu görülmektedir.

Anabilim Dalı

Öğretmen adaylarının öğrenim gördükleri öğretmenlik alanı ile çevreye yönelik tutumları arasında Sosyal Bilgiler Öğretmenliği lehine $P < 0,05$ düzeyinde anlamlı bir fark bulunmuştur ($p = ,00$). Öğrenciler aldıkları çevresel tutum puanları ortalamalarına göre, Sosyal Bilgiler Öğretmenliği, Sınıf Öğretmenliği ve Türkçe Öğretmenliği olarak sıralanmaktadır. Öğretmen adaylarının çevresel tutum testine verdikleri cevaplar incelendiğinde, Dünya Bankası'nın Türkiye'de hava kirliliğini ölçme projesini desteklemesinin gerekli olduğunu düşünenlerin oranının, Sosyal Bilgiler Öğretmenliği'nde % 68.9 iken, Türkçe Öğretmenliği'nde % 66.2, Sınıf Öğretmenliği'nde ise % 59.4 olduğu tespit edilmiştir. Olumsuz düşünenlerin oranı ise Sosyal Bilgiler Öğretmenliği'nde % 22.9, Türkçe Öğretmenliği'nde % 22.5, Sınıf Öğretmenliği'nde ise % 21.6'dır.

Konut ve işyerlerinde doğalgaz kullanmanın hava kirliliği sorununun çözümüne katkısı olup olmadığı sorusu ile anabilim dalı arasında Sosyal Bilgiler Öğretmenliği lehine $P < 0,05$ düzeyinde anlamlı bir fark vardır ($p = ,011$). Sosyal Bilgiler Öğretmenliği'nde okuyan öğrencilerin % 81'i doğalgaz kullanmanın hava kirliliği sorununun çözümüne katkısı olduğunu düşünmektedir. Türkçe Bölümü'nde okuyan öğrencilerde bu oran % 73.2, Sınıf Öğretmenliği'nde okuyan öğrencilerde ise % 68.9'dur.

Ozon tabakasındaki incelmelerin tüm insanları tehdit ettiğini düşünenlerin oranı Sosyal Bilgiler Öğretmenliği'nde % 90.5 iken, Sınıf Öğretmenliği'nde % 87.8, Türkçe Öğretmenliği'nde % 85.9'dur.

Sosyal Bilgiler Öğretmenliği'nde okuyan öğretmen adaylarının % 82.4'ü, Türkçe Öğretmenliği'nde okuyan öğretmen adaylarının % 77.5'i, Sınıf Öğretmenliği'nde okuyan öğretmen adaylarının % 68.9'u deniz, akarsu ve göllerin kirlendiği haberlerinin abartılı olmadığını

belirtmişleridir.

Büyük kentlerdeki içme sularının evlerde su filtreleri kullanmayı gerektirecek kadar kirlendiğini düşünenlerin oranı Türkçe Öğretmenliği'nde okuyan öğretmen adaylarının % 81.7'si, Sosyal Bilgiler Öğretmenliği'ndeki öğretmen adaylarının % 75.7'si, Sınıf Öğretmenliği'nde okuyan öğretmen adaylarının % 68.9'dur.

Sosyal Bilgiler Öğretmenliği'ndeki öğretmen adaylarının % 81.1'i, Sınıf Öğretmenliği'ndeki öğretmen adaylarının % 78.4'ü, Türkçe Öğretmenliği'ndeki öğretmen adaylarının %73.2'si güneyde bazı sahillerde görülen deniz kaplumbağalarını koruma çabalarının önemli olduğunu düşünmektedir.

Sosyal Bilgiler Öğretmenliği'ndeki öğretmen adaylarının % 83.8'i, Türkçe Öğretmenliği'ndeki öğretmen adaylarının % 81.7'si, Sınıf Öğretmenliği'nde okuyan öğretmen adaylarının %79.7'si Türkiye'nin çölleşme sorunu olduğunu belirtmektedir. Türkiye'nin çölleşme sorunu olmadığını söyleyenlerin oranı ise Sosyal Bilgiler Öğretmenliği'ndeki öğretmen adaylarının % 10.8'i, Sınıf Öğretmenliği'nde okuyan öğretmen adaylarının %8.1'i, Türkçe Öğretmenliği'ndeki öğretmen adaylarının % 5.6'sıdır.

İnsanların temiz havaya olan ihtiyaçlarını karşılayabilmeleri için şehirlerin yakınlarında bulunan ormanlık alanlara küçük konutlar yapmaları özendirilmelidir diyenlerin oranı; Türkçe Öğretmenliği'ndeki öğretmen adaylarında % 26.8, Sınıf Öğretmenliği'ndeki öğretmen adaylarında % 20.3, Sosyal Bilgiler Öğretmenliği'nde okuyan öğretmen adaylarında ise %18.9'dur. Kararsız kalanların oranı ise; Sınıf Öğretmenliği'nde % 18.9, Türkçe Öğretmenliği'nde % 14.1, Sosyal Bilgiler Öğretmenliği'nde % 6.8'dir. Şehirlerin yakınlarında bulunan ormanlık alanlara konut yapılmasına katılmayanlar ise; Sosyal Bilgiler Öğretmenliği'ndeki öğretmen adaylarının % 74.3'ü, Sınıf Öğretmenliği'nde okuyan öğretmen adaylarının % 60.8'i, Türkçe Öğretmenliği'ndeki öğretmen adaylarının % 59.1'dir.

Hava, su ve toprağın tükenmeyen kaynaklar olduğunu düşünenlerin oranı Sınıf Öğretmenliği'nde % 17.6, Sosyal Bilgiler Öğretmenliği'nde % 13.5, Türkçe Öğretmenliği'nde % 11.3 olup, kararsız kalanların oranı; Sınıf Öğretmenliği'nde % 10.8, Sosyal Bilgiler

SOSYAL BİLGİLER, TÜRKÇE VE SINIF ÖĞRETMENLİĞİ ÖĞRETMEN ADAYLARININ ÇEVRE SORUNLARINA YÖNELİK TUTUMLARI

Öğretmenliği'nde % 6.8, Türkçe Öğretmenliği'nde ise % 5.6'dır. Hava, su ve toprağın tükenmeyen kaynaklar olmadığını düşünen öğretmen adaylarının oranı ise; Türkçe Öğretmenliği 'nde % 83.1, Sosyal Bilgiler Öğretmenliği'nde % 79.7, Sınıf Öğretmenliği'nde ise % 71.6'dır.

Hızlı nüfus artışının ciddi bir çevre sorunu olup olmadığı sorusu ile anabilim dalları arasında Sosyal Bilgiler Öğretmenliği lehine $P < 0,05$ düzeyinde anlamlı bir fark vardır ($p = ,010$). Sosyal Bilgiler Öğretmenliği öğretmen adaylarının % 83.8'i, Sınıf Öğretmenliği'nde okuyan öğretmen adaylarının % 75.7'si, Türkçe Öğretmenliği'ndeki öğretmen adaylarının % 56.3'ü hızlı nüfus artışının ciddi bir çevre sorunu olduğunu belirtmektedirler.

Geri kalmış ülkelerdeki beslenme yetersizliğinin çevre sorunlarının bir sonucu olup olmadığı sorusu ile anabilim dalları arasında Sosyal Bilgiler Öğretmenliği lehine $P < 0,05$ düzeyinde anlamlı bir fark vardır ($p = ,016$). Sosyal Bilgiler Öğretmenliği'ndeki öğretmen adaylarının % 64.9'u, Sınıf Öğretmenliği'nde okuyan öğretmen adaylarının % 47.3'ü, Türkçe Öğretmenliği'ndeki öğretmen adaylarının % 32.4'ü geri kalmış ülkelerdeki beslenme yetersizliğinin çevre sorunlarının bir sonucu olduğunu düşünmektedirler, olmadığını düşünenlerin oranı; Türkçe Öğretmenliği'nde % 31, Sınıf Öğretmenliği'nde % 24.3, Sosyal Bilgiler Öğretmenliği'nde % 20.2 olup, kararsız kalanların oranı ise; Türkçe Öğretmenliği'nde % 36.6, Sınıf Öğretmenliği'nde % 28.4, Sosyal Bilgiler Öğretmenliği'nde ise % 14.9'dur.

Yerlere çöp atan ya da tüküenlere müdahale edilmesi gerektiğini düşünen öğretmen adaylarının oranı; Sosyal Bilgiler Öğretmenliği'nde % 90.5, Sınıf Öğretmenliği Anabilim Dalı'nda % 89.2, Türkçe Öğretmenliği'nde ise % 83.1'dir.

Gecekondulaşmanın bir çevre sorunu olduğunu düşünen öğretmen adaylarının oranı; Sosyal Bilgiler Öğretmenliği'nde % 83.8, Türkçe Öğretmenliği'nde % 77.5, Sınıf Öğretmenliği'nde ise % 77'dir.

Çevre sorunlarına duyarlı olunmasının bir ülkenin kalkınmasını engellemediğini düşünen öğretmen adaylarının oranı; Türkçe Öğretmenliği'nde % 74.6, Sosyal Bilgiler Öğretmenliği'nde % 74.3, Sınıf Öğretmenliği'nde ise % 63.5'tir.

Sosyal Bilgiler Öğretmenliği'ndeki öğretmen adaylarının % 90.5'i, Sınıf Öğretmenliği'nde okuyan öğretmen adaylarının % 89.2'si, Türkçe Öğretmenliği'ndeki öğretmen adaylarının %81.7'si gazete, dergi ve televizyonlarda çevre ile ilgili programlara daha çok yer verilmesi gerektiğini düşünmektedir.

Sosyal Bilgiler Öğretmenliği'ndeki öğretmen adaylarının % 86.5'i, Türkçe Öğretmenliği 'ndeki öğretmen adaylarının % 80.3'ü, Sınıf Öğretmenliği'nde okuyan öğretmen adaylarının %77'si ülkelerin çevre sorunlarını çözmek için Çevre Bakanlıkları kurmaları gerektiğini düşünmektedirler.

Çevre Sorunları İle İlgili Ders

Öğrencilerin çevre sorunları ile ilgili bir ders görüp görmemeleri ile çevre sorunlarına yönelik tutum puanları arasında $P < 0,05$ düzeyinde anlamlı bir fark vardır ($p = ,020$). Farklılık çevre sorunları dersi görmüş olan Sosyal Bilgiler Öğretmenliği ve Sınıf Öğretmenliği lehinedir. Ancak Türkçe Öğretmenliği 'nde öğrenim gören öğrencilerin de bu konu ile ilgili bir ders görmemelerine rağmen çevre sorunlarına yönelik tutum testine verdikleri cevapların olumluluk düzeyinin yüksek olduğu tespit edilmiştir. Sosyal Bilgiler Öğretmenliği öğrencilerinin % 95.94' ü çevre sorunlarına yönelik tutum testine olumlu yaklaşırken, Sınıf Öğretmenliği'nde bu oran % 89.18, Türkçe Öğretmenliği 'nde ise % 88.73'tür.

Anne- Babanın Öğrenim Durumu ve Mesleği

Anneleri ve babalarının öğrenim durumu ile öğretmen adaylarının çevresel tutumları arasında $P < 0,05$ düzeyinde anlamlı bir fark vardır ($p = ,00$). Farklılık annesi ve babası lise ve üniversite mezunu olanlar lehinedir. Ailede eğitim seviyesinin yüksek olması, öğrencilerin çevreye yönelik tutumlarını etkilemekte, daha olumlu tutum içinde olmalarına neden olmaktadır.

Annelerinin mesleği ile öğretmen adaylarının çevresel tutumları arasında $P < 0,05$ düzeyinde anlamlı bir fark vardır ($p = ,037$). Farklılık annesi memur ve ev hanımı olanlar lehinedir.

SONUÇ

Bu çalışmada öğretmen adaylarının cinsiyeti ile çevre sorunları

tutum ölçeği puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark bulunmuştur. Yılmaz, Morgil, Aktuğ, Göbekli (2002); Gökçe, Kaya, Aktay, Özden (2007); Çabuk, Karacaoğlu (2003); Şama (2003); Özmen, Çetinkaya, Nehir (2005); Özdemir, Yıldız, Ocaktan, Sarışen (2004); Vaizoğlu, Altıntaş, Temel, Ahrabi, Aydoğan, Bostancı, Duran, Koçkesen, Turan, Güler (2005); Ekici (2005); Uzun (2005); Alp, Ertepinar, Tekkaya, Yılmaz (2006); Hacıeminoğlu, Alp, Ertepinar (2006) tarafından yapılmış olan çalışmalarda da aynı sonuca ulaşılmıştır. Ayrıca Yücel Işıldar (2008) tarafından yapılmış çalışmada, Tarrant ve Cordell (1997), Loges ve Kidder (2000)'in de yaptıkları çalışmalarda kızların daha çevreci yaklaşımlara sahip olduğu belirtilmiştir.

Bu çalışmada anne ve babalarının öğrenim durumu ile çevre sorunlarına yönelik tutum puanları arasında anlamlı bir farklılığın olduğu belirlenmiş olup, Altın, Bacanlı ve Yıldız (2002); Şama (2003); Özmen, Çetinkaya, Nehir (2005); Vaizoğlu, Altıntaş, Temel, F., Ahrabi, A. F., Aydoğan, Bostancı, Duran, Koçkesen, Turan, Güler (2005) tarafından yapılmış olan çalışmalarda da aynı sonuca varılmıştır. Anne ve babaları üniversite ve lise mezunu olan öğrencilerin çevresel tutum ölçeği puan ortalamaları daha yüksektir.

Bu araştırmada öğretmen adaylarının çevresel tutum puanları ile çevre sorunları ile ilgili bir ders görüp görmedikleri arasında anlamlı bir fark vardır. Aynı şekilde Deniz, Genç (2007); Kıyıcı Balkan, Aydoğdu, Doğru, Aslan, Özkaya (2005); Uzun, Sağlam (2007) tarafından yapılan çalışmalarda da çevre ile ilgili ders görmüş olan öğrencilerin lehine anlamlı bir fark olduğu belirtilmiştir. Ayrıca Uzun ve Sağlam tarafından, Ünal ve Dımışkı (1999)' nın çalışmasında çevre ile ilgili ders gören öğrencilerin görmeyen öğrencilere oranla bilgi sorularında daha yüksek başarı gösterdikleri belirtilmiştir. Türkçe Öğretmenliğinde çevre ile ilgili bir ders görülmemesine rağmen, öğrenci tutumlarının olumlu olmasında televizyon, gazete ve dergilerde konu ile ilgili verilen bilgi ve haberlerin, ayrıca sosyal yaşamın bu konuda etkili olduğunu göstermektedir.

Öğretmen adaylarının çevre sorunları ile ilgili tutum testine verdikleri cevaplar da ayrı ayrı incelendiğinde bazı sorularda ve anabilim dallarına göre farklılıklar olsa da genelde olumlu tutum içinde oldukları görülmektedir. Çevrenin korunması konusunda duyarlı öğrenciler yetiştirecek olan öğretmen adaylarının çevre hakkındaki tutumlarının

olumlu olması çok önemlidir.

Tüm dünya insanları çevre sorunlarına karşı daha hassas bir şekilde yetiştirilmelidir. Bu da eğitim ile olur (Özey, 2005: 217). Çevre sorunlarının çözümünde ve hatta önlenmesinde öğrencilerin çevre konusunda eğitilmesi, çevre bilincine sahip, çevreye yönelik olumlu tutum ve kalıcı davranışların geliştirilmesinin sağlanması çok önemlidir. Bu konuda öğretmenlere büyük bir görev ve sorumluluk düşmektedir.

İlk ve Orta dereceli okullarda verilecek çevre eğitiminin öğrenci merkezli olması, konuların bol etkinlikler ile verilmesi, geziler düzenlenmesi, konu ile ilgili yarışmalar yapılması öğrencilerin çevreye yönelik olumlu tutum geliştirmesine yol açacaktır.

KAYNAKLAR

- Altın, M., Bacanlı, H. ve Yıldız, K. (2002). Biyoloji Öğretmeni Adaylarının Çevreye Yönelik Tutumları, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, V. Ulusal Fen Bilimleri ve Matematik Eğitimi Kongresi, Özet Kitabı, 16-18 Eylül 2002, Ankara.
- Alp, E., Ertepinar, H., Tekkaya, C., Yılmaz, A. (2006). İlköğretim Öğrencilerinin Çevreye Yönelik Tutum ve Bilgileri Üzerine Bir Çalışma. VII. Ulusal Fen Bilimleri ve Matematik Eğitimi Kongresi, Özetler Kitabı, 07-09 Eylül 2006, Ankara.
- Atalay, İ. (2000). Türkiye Coğrafyası ve Jeopolitiği. Ege Üniversitesi Basımevi. İzmir.
- Çabuk, B., Karacaoğlu, C. (2003). Üniversite Öğrencilerinin Çevre Duyarlılıklarının İncelenmesi. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 36 (1-2). Ankara.
- Deniş, H., Genç, H. (2007). Çevre Bilimi Dersi Alan ve Almayan Sınıf Öğretmenliği Öğrencilerinin Çevreye İlişkin Tutumları ve Çevre Bilimi Dersindeki Başarılarının Karşılaştırılması, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, Yıl: 8 Sayı:13. Burdur.
- Ekici, G., (2005). Lise Öğrencilerinin Çevre Eğitimine Yönelik Tutumlarının İncelenmesi. Eğitim Araştırmaları Dergisi 18.

SOSYAL BİLGİLER, TÜRKÇE VE SINIF ÖĞRETMENLİĞİ ÖĞRETMEN ADAYLARININ ÇEVRE SORUNLARINA YÖNELİK TUTUMLARI

- Garipağaoğlu, N. (2002). Türkiye’de Hava Kirliliği ve Coğrafi Esasları. Arya Yay. , İstanbul.
- Gökçe, N., Kaya, E., Aktay, S., Özden, M.(2007). İlköğretim Öğrencilerinin Çevreye Yönelik Tutumları. Elementary Education Online, 6 (3). İlköğretim Online. 6(3).
- Güney, E. (2004), Çevre Sorunları Coğrafyası. Gündüz Eğitim ve yayıncılık, Ankara.
- Hacıeminoğlu, E., Alp, E., Ertepinar, H.(2006). Öğretmen Adaylarının Çevreye ve Çevre Konularını Öğrenmeye Yönelik Tutumları VII. Ulusal Fen Bilimleri ve Matematik Eğitimi Kongresi, Özetler Kitabı, 07-09Eylül 2006, Ankara.
- Kışlalıoğlu, M. ve Berkes, F. (1994). Ekoloji ve Çevre Bilimleri, Remzi Kitabevi. İstanbul.
- Kıyıcı Balkan, F., Aydoğdu, M., Doğru, M., Aslan, O., Özkaya, A., (2005). İlköğretim Öğretmen Adaylarının Çevre Eğitimine Bakışı, XIV. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi, Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi 28-30 Eylül 2005, Denizli.
- Loges, W.E. ve Kidder, R. M. (2000). Reaching out: Broadening college-student constituencies for environmental protection. Camden, ME: The Institute for Global Ethics.
- Özdemir, O., Yıldız, A., Ocaktan, E., Sarışen, Ö. (2004). Tıp Fakültesi Öğrencilerinin Çevre Sorunları Konusundaki Farkındalık ve Duyarlılıkları, Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Mecmuası, 57 (3). Ankara.
- Özmen, D., Çetinkaya, A. Ç., Nehir, S., (2005). Üniversite Öğrencilerinin Çevre Sorunlarına Yönelik Tutumları, TSK Koruyucu Hekimlik Bülteni, 2005:4 (6).
- Özey, R. (2005). Çevre Sorunları, Aktif Yayınevi, İstanbul.
- Plevyak, R., Bendixen- Noe, M., Henderson, J., Roth, R., Wilke, R. (2001). 'Level of Teacher Preparation and Implementation of EE:Mandated and Non-mandated EE Teacher Preparation States' The Journal of Environmental Education, 32 (2).
- Soran, H., Morgil, İ., Yücel, S., Atav, E., Işık, S. (2000). Biyoloji

- Öğrencilerinin Çevre Konularına Olan İlgilerinin Araştırılması ve Kimya Öğrencileri ile Karşılaştırılması, *Journal of Education*, 18.
- Şama, E., (2003). Öğretmen Adaylarının Çevre Sorunlarına Yönelik Tutumları, *G.Ü. Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi Cilt 23, Sayı:2. Ankara.*
- Tarrant, M. A. ve Cordell, H. K. (1997). The effects of respondent characteristics on environmental attitude-behavior correspondence. *The Journal of Environmental Education*, 29.
- Uzun, N. (2005). Sınıf Öğretmenliği Öğrencilerinin Çevre Sorunlarına Yönelik Tutumları. II. Sosyal Bilimler Eğitimi Kongresi. (26-28 Mayıs 2005). Ankara: Milli Eğitim Basımevi.
- Uzun, N., Sağlam, N. (2007). Ortaöğretim Öğrencilerinin Çevreye Yönelik Bilgi ve Tutumlarına 'Çevre ve İnsan' Dersi ile Gönüllü Çevre Kuruluşlarının Etkisi, *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi (H.U. Journal of Education)* 33. Ankara.
- Ünal, S., Dımışkı, E. (1999). UNESCO –UNEP Himayesinde Çevre Eğitiminin Gelişimi ve Türkiye’de Ortaöğretim Çevre Eğitimi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fak. Dergisi*, 16-17
- Vaizoğlu, S., Altıntaş, H., Temel, F., Ahrabi, A F., Aydoğan, D., Bostancı, S., Duran, A., Koçkesen, D., Turan, N., Güler, Ç. (2005). Bir Tıp Fakültesi Son Sınıf Öğrencilerinin Çevre Bilincinin Değerlendirilmesi, *Türk Silahlı Kuvvetleri Koruyucu Hekimlik Bülteni*, Temmuz- Ağustos 2005; 4 (4).
- Yılmaz, A., Morgil, İ., Aktuğ, P., Göbekli, İ. (2002). Ortaöğretim ve Üniversite Öğrencilerinin Çevre, Çevre Kavramları ve Sorunları Konusundaki Bilgileri ve Öneriler, *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 22. Ankara.
- Yücel Işıldar, G. (2008). Meslek Yüksek Okulları Boyutunda 'Çevre Eğitimi'nin Çevreci Yaklaşımlar ve Davranışlar Üzerindeki Etkilerinin Değerlendirilmesi. *Gazi Üniversitesi Türk Eğitim Bilimleri Dergisi* Güz ,6 (4). Ankara.